Ålands landskapsregering

Nyhetsbrev från Bryssel
December 2024

EU-krönikan

Anton Vilsson, ministerråd

Det talas ofta om ett ”demokratiskt underskott” i EU och visst stämmer det att det finns mycket arbete kvar när det kommer till att göra EU mer demokratiskt. Samtidigt är det ändå uppenbart att det är politik och medborgarnas röster som är det som sist och slutligen sätter agendan för vad som ska prioriteras i EU. Inför EU-valet 2019 var den stora frågan på allas läppar den gröna omställningen och kampen mot klimatförändringarna. De partier som gick till val på en ambitiös klimatpolitik gick bra och därför kom också mycket av arbetet under den föregående mandatperioden att handla om den gröna given och initiativ kopplade till den.

Inför valet i somras var det dock andra frågor som stog högt uppe på agendan. Rysslands olagliga anfallskrig i Ukraina gjorde att säkerhetspolitiken kom upp som en viktig fråga. Dessutom har det ekonomiska läget i olika delar av EU kommit att oroa många. Nu när kommissionen förbereder nya initiativ är det uppenbart att människors oro och prioriteringar också påverkar vilka förslag de lägger fram. Vi ser helt tydligt att den kommande mandatperioden kommer att fokusera på just säkerhetspolitik och på tillväxtfrågor.

EU drivs alltså av politik. Det som folk oroar sig för och röstar på i val blir också i fokus för kommissionen och politikerna på EU-nivå. Sedan är det klart att världen alltid förändras och nya frågor kommer upp på agendan även år då det inte ordnas EU-val. Men också då finns alla möjligheter att påverka vilken politik som ska föras. De nationella regeringarna är de som bestämmer i rådet så varje nationellt val är på det sättet också ett EU-val.

I övrigt närmar vi oss alltså slutet på 2024. Det har åter igen varit ett händelserikt år, både i EU och där hemma. Nu beger sig många av de politiker och tjänstemän som jobbar i Bryssel hem till familj och vänner för att fira jul och ladda batterierna. Det lär behövas, för nästa år blir knappast mindre händelserikt.

Den här julen tänker jag extra mycket på de ukrainare som dagligen kämpar för att stå emot Rysslands brutala angrepp. Även om nyhetsrapporteringen därifrån kanske minskar så gör inte människornas uppoffringar det. Det är så viktigt att Europa fortsätter stöda det ukrainska folket och vi får verkligen hoppas på ett mer fredligt 2025.

En riktigt god jul och ett gott nytt år till er alla, så hörs vi igen nästa år!

Ålands landskapsregering

Hälsningar från Bryssel!

Amanda Fagerström, praktikant

Rådets sista möten för året har avhandlats, tystnad råder på den finska representationen här i Bryssel och snart står även Ålandskontoret inför lite julledighet. Ingen snö har synts till, vilket Bryssel försöker kompensera för med kopiösa mängder julbelysning och julmarknader istället. Atmosfären här är en blandning av förväntan inför helgerna och den trötthet som kommer efter en för många hektisk höst med många förändringar.

Under det senaste halvåret har vi fått både ett nytt Europaparlament och en ny kommission. Vid årsskiftet byter även Polen av med Ungern om det roterande ordförandeskapet för Europeiska unionens råd. Det amerikanska presidentvalet har såklart haft sin inverkan på diskussionerna här i Bryssel. Samtidigt har både Frankrikes och Tysklands regeringar nyligen fallit, och jag kan inte låta bli att undra hur dynamiken har påverkats av detta under Europatoppmötet med EU:s statsöver-huvuden som pågår nedanför gatan just nu.

Frankrikes president Emmanuel Macron har på kort tid tvingats utse sin tredje premiärminister, ett tydligt tecken på att den franska inrikespolitiken är mycket turbulent för tillfället. Risken är att detta försvagar Frankrikes förmåga att agera som en drivande kraft i unionen, speciellt inom områden som säkerhets- och försvarspolitik, där landet ofta har tagit täten. Samtidigt verkar Polen vara mer än villigt att kliva fram och fylla detta vakuum. I Tyskland har förbundskansler Olaf Scholz haft en betydligt kortare och mer turbulent mandatperiod jämfört med sin föregångare Angela Merkel, som under sina 16 år vid makten ofta sågs som en av EU:s mest inflytelserika ledare. Under Scholz har Tyskland inte haft samma centrala position i EU-samarbetet.

Under de senaste månaderna har jag haft möjlighet att lyssna på EU-tjänstemän som försöker förklara vart de tror unionen är på väg, men frågan är fortfarande öppen. Den politiska bollen ligger i händerna på Von der Leyen och medlemsstaternas statsöverhuvuden. Tjänstemännen i Bryssel spelar en viktig roll i att hålla det administrativa maskineriet igång, men besluten tas av de politiska ledarna. För mig var det intressant att även ha tjänstemän från Ålands landskapsregering på besök i Bryssel. Deras arbete påverkas i olika grad av de beslut som fattas här, vilket är en tydlig påminnelse om hur beroende de regionala och nationella nivåerna är av de beslut som tas på EU-nivå. Jag tror att vi alla fick ut mycket av besöket.

På tal om Åland är jag i färd med att packa resväskan för att åka hem till familjen över julen och få en mycket välbehövlig paus från storstadsvimlet. Med det vill jag önska er en stillsam jul och ett gott nytt år!

Ålands landskapsregering

Niinistö: EU bör omvärdera sin roll som säkerhetsaktör

KRISBEREDSKAP Under våren 2023 fick Finlands tidigare president Sauli Niinistö i uppdrag av EU-kommissionens ordförande Ursula von der Leyen att skriva en rapport om hur EU kan stärka sin motståndskraft mot framtida hot. I slutet av oktober presenterade Niinistö den färdiga rapporten, som kommer att vara en viktigt ramverk för den nya kommissionen i frågor om krishantering och säkerhet. Rapporten lyfter vikten av att EU utvecklar en heltäckande säkerhetsstrategi, inspirerad av Finlands modell, för att effektivt kunna möta utmaningar som extremväder, pandemier, regionala konflikter och hybridhot.

Niinistö menar i rapporten att det skulle vara bra med ökad koordinering av civil och militär beredskap över olika sektorer och mellan medlemsstaterna. De hot vi behöver hantera är ofta komplexa och sträcker sig över flera områden, därför menar Niinistö att det är viktigt att samarbeta för att hantera dem. Rent konkret föreslår Niinistö bland annat att kommissionen ska ta krisberedskap i beaktande när man utreder vilka konsekvenser nya lagförslag kommer att få, samt att en del en del av budgeten får varje byrå öronmärks för att säkerhetskälla långsiktig kristålighet.

Enligt Niinistö att det är viktigt att medborgarna är involverade i beredskapsarbetet. Samarbetet mellan civila och militära aktörer samt partnerskap mellan offentliga och privata aktörer behöver förbättras. Han betonar också hur viktigt det är med samordning mellan EU och medlemsstaterna.

Sammanfattningsvis kan man säga att Niinistös rapport är ett strategiskt ramverk som pekar ut hur EU kan stärka sin beredskap och kapacitet inför framtida kriser.

Bildkälla: Kommissionen

Ålands landskapsregering

Hur fungerar EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik?

EXTERN POLITIK Många tänker kanske på utrikespolitik när de tänker på EU. Men i själva verket är det ett politikområde där EU egentligen inte har speciellt mycket att säga till om. På många områden har vi kommit överens om att det är på EU-nivå som besluten ska fattas, men när det gäller utrikespolitik krävs det nästan alltid att alla medlemsstater är överens för att EU ska kunna agera.

Men visst finns det ändå ett samarbete på det utrikespolitiska området. Den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken (GUSP) är en central del av EU:s externa politik. Syftet är att försöka få fram en enad europeisk röst i frågor om internationell fred, säkerhet och diplomati. EU har länge haft som mål att främja stabilitet och säkerhet i världen, samtidigt som man vill stärka sina egna globala intressen. GUSP omfattar ett brett spektrum av politiska verktyg, från fredsbevarande insatser till sanktioner och stöd för demokrati. Inom GUSP finns även den gemensamma försvars- och säkerhetspolitiken (GSFP), som fokuserar på försvar och krishantering. Grunden för dagens försvarssamarbete lades i Lissabonfördraget 2009, som skapade en mer samlad struktur för utrikes och säkerhetspolitiken. I fördraget infördes bland annat bestämmelsen om ömsesidigt försvar och en solidaritetsklausul. Enligt den måste medlemsstaterna hjälpa varandra vid väpnade angrepp eller katastrofer. Lissabonfördraget inrättade också rollen som ”unionens höga representant för utrikes frågor och säkerhetspolitik” som närmast kan jämföras med en utrikesminister för EU. Den rollen är tänkt att fungera som en brobyggare mellan medlemsstaternas utrikesministrar och EU-kommissionen. Förutom en koordinerande roll företräder EU:s ”utrikesminister” också unionen i vissa internationella förhandlingar.

Under de senaste åren har EU:s säkerhetssamarbete intensifierats i takt med nya hotbilder och förändrad geopolitik. Med initiativ som Permanent strukturerat samarbete (PESCO) och Europeiska försvarsfonden (EDF) har EU efterhand tagit mer konkreta steg mot att fördjupa samarbetet, stärka försvarssamarbetet och den europeiska försvarsindustrin.

Ett konkret exempel är de sanktioner som införts mot Ryssland efter annekteringen av Krim 2014 och särskilt efter det fullskaliga kriget bröt ut 2022. Dessa sanktioner har blivit ett viktigt verktyg för EU att svara på ryska aggressioner och stöda Ukraina. Sanktioner har funnits i EU:s verktygslåda sedan Lissabonfördraget ratificerades, men det krävs att alla medlemsstater är överens för att de ska kunna bli verklighet.

Hur aktivt EU ska vara när det kommer till utrikes- och säkerhetspolitik beror alltså ändå sist och slutligen på hur mycket EU:s medlemsstater vill samarbeta. Flera av verktygen finns där, men för att saker ska hända på riktigt behöver alla vara överens. Det höjs ibland röster för att man borde gå in för att fatta beslut med det som kalla kvalificerad majoritet istället. Då skulle inte en medlemsstat kunna blockera hela EU från att agera. Än så länge har det inte blivit verklighet, men om fördragen ändras i framtiden kan vi vara säkra på att det kommer att vara en av de hetaste diskussionerna.

Ålands landskapsregering

Polen tar över rådets ordförandeskap

EUROPEISKA UNIONENS RÅD Den 1 januari 2025 tar Polen över ordförandeskapet i Europeiska unionens råd, en position som roterar bland medlemsländerna var sjätte månad. Under sitt halvår som ordförande kommer Polen att leda och samordna arbetet i rådet, där medlemsländernas ministrar träffas för att fatta beslut och anta lagstiftning. Ordförandeskapet har även en viktig roll när det gäller att sätta agendan det kommande halvåret. Polens regering har betonat frågor som rör EU:s säkerhet, den inre marknaden och energiomställningen. Det är alltså mycket som tyder på att de kommer att fortsätta prioritera dessa frågor som ordförandeland.

Polens ordförandeskap kommer också troligtvis handla mycket om att hitta vägar för att samordna EU:s inre och yttre politik Det skiljer sig lite mot det nuvarande ungerska ordförandeskapet som fokuserat mer på frågor som rör EU:s inre angelägenheter. Polen väntas jobba för att hålla samman unionen och få fram enighet bland medlemsstaterna.

Sammanfattningsvis kan Polens ordförandeskap förväntas fokusera på säkerhet, försvar och geopolitiska frågor i en tid av global osäkerhet, medan Ungern under sitt ordförandeskap mer betonade suveränitet, migration och interna EU-frågor. Det visar att det spelar roll vilket land som är ordförande i EU. Oavsett kommer dock Polen fortsätta leda förhandlingarna kring de lagförslag som redan pågår. Bland annat fortsätter de Ålandsrelevanta förhandlingarna om djurtransporter, skogsövervakning och det nya körkortsdirektivet efter årsskiftet.

Höga förväntningar inför kommissionens första 100 dagar

KOMMISSIONEN De första 100 dagarna av Ursula von der Leyens andra mandatperiod som ordförande för EU-kommissionen kommer verkligen att visa vilken väg hon vill att EU tar under de kommande 5 åren. Även om detaljerna kring kommissionens arbetsprogram för 2025 ännu inte är klara, är förväntningarna höga. När Von der Leyen ställde upp för att bli återvald presenterade hon ett ambitiöst politiskt program med fokus på att stärka EU:s konkurrenskraft och geopolitiska position. Bland hennes prioriterade områden fanns då industripolitik, energiomställning och stärkt samarbete i säkerhetsfrågor. Men fina ord i strategidokument är en sak, riktig politik och skarpa förslag en annan. Det är dessa vi kommer att få se den närmaste tiden.

Under den nya kommissionen förväntas ett tydligt skifte i fokus från den gröna given (”European green deal”) till ett program som betonar industriell konkurrenskraft och företagarvänliga lösningar. EU:s ambitiösa klimatpolitisk ska dock fortsätta, menar Von der Leyen, men den nya inriktningen innebär att man strävar efter att uppnå klimatmålen utan att negativt påverka europeiska företag och deras globala konkurrensförmåga.

Kommissionen kommer att arbeta för att balansera grön omställning med stöd till industrin, bland annat genom att skapa incitament för hållbara investeringar och teknologiska framsteg. Energipolitiken kommer också att vara viktig. Fokus väntas ligga på att diversifiera energikällor, främja förnybar energi och minska beroendet av externa leverantörer, samtidigt som man stödjer innovation och hållbara lösningar för att driva EU:s energiomställning framåt och förhoppningsvis göra den billigare både företag och hushåll.

Unionen står inför betydande utmaningar men också stora möjligheter. De första 100 dagarna blir viktiga för den nya kommissionen och de behöver genast börja jobba för att bygga förtroende bland medlemsstaterna och Europaparlamentet. Om Von der Leyen lyckas göra sina breda målsättningar mer konkreta tidigt under mandatperioden, kan det vara början på en mycket produktiv mandatperiod i EU. Misslyckas hon riskerar hennes andra mandat snarare att präglas av motstånd och stora utmaningar. Nu gäller det alltså för von der Leyen och hennes kommission att snabbt visa vad de går för.

Mejlet skickas av Ålands landskapsregerings representant i Bryssel. Nyhetsbrevet skrivs och redigeras av Amanda Fagerström. Tanken är att mejlet ska sammanlänka ålänningar med EU-frågor på agendan. Hör av er om ni har frågor eller specifika EU-ärenden ni vill att vi bevakar.

Föregående nyhetsbrev hittar du här!

Ni når oss via:
anton.nilsson@gov.fi & amanda.fagerstrom@gov.fi
Facebook: Ålands landskapsregering i EU